

Nr 76.

Av herr **Wohlin m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts förslag om beräkning av medel till byggnader för Karolinska sjukhuset i Stockholm.*

Sedan riksdagen i våras åtskildes, har den statsfinansiella situationen, som redan då tedde sig allvarlig, undergått en ytterligare mycket stark försämring. Ett tydligt bevis härför utgör den statsverksproposition, som framlagts för årets riksdag. Trots tillämpandet av en mindre vanlig sparsamhet har ett högst betydande underskott uppstått. Då tidigare gjorda kapitalbesparingar med hänsyn till krisläget endast i begränsad utsträckning kunna disponeras för täckande av detta underskott, har finansministern sett sig tvungen att anskaffa icke mindre än c:a 74 milj. kr. genom nya och höjda direkta och indirekta skatter. I de tryckta tider, som nu råda, måste dessa helt visst bliva för skattebetalarna ytterst kännbara.

Av den allmänna översikt över det ekonomiska läget, som i statsverkspropositionen lämnas, framgår också, att de statsfinansiella svårigheterna med all sannolikhet komma att bestå åtskilliga år framåt. Med kännedom om konjunkturläget och den tendens till ständig ökning, som statens utgifter under senare år uppvisat, kan man vara viss om att det kommer att dröja länge, innan de nu föreslagna extra skattepålagorna kunna helt avvecklas. Ännu längre tid kommer att förflyta, innan någon sänkning blir möjlig av de skatter, som i nu löpande riksstat blivit av riksdagen pålagda och som redan de måste anses i hög grad betungande icke minst med hänsyn till den ökning av de inom kommunerna uttaxerade beloppen, som under senare år överallt i vårt land kunnat konstateras.

Den mycket tydliga försämring, som det statsfinansiella läget sålunda undergått, gör det i år mer än någonsin tidigare till en plikt för riksdagen att med den största noggrannhet pröva varje i budgeten upptaget stort eller litet anslag, i syfte att undersöka, om det ändamål anslaget ifråga avser att tillgodose verkligen är för staten så viktigt, att icke anslaget genom andra dispositioner skulle kunna minskas eller helt utgå. Alldeles särskilt noggrann bör en dylik prövning bliva ifråga om alla sådana anslag, vilka, därest de i år beviljas, även i framtiden komma att medföra en stark belastning av skattebudgeten.

Bland dessa senare påkallar icke minst anslaget under åttonde huvudtiteln »för uppförande av byggnader för Karolinska sjukhuset» en alldeles särskild

uppmärksamhet. De medel, som riksdagen tidigare beviljat för denna anläggning, ha varit relativt blygsamma. Hittills ha också endast vissa förberedande arbeten kommit till stånd. De 500,000 kr., som i årets budget äskas, te sig icke heller i och för sig alltför avskräckande. Men det är att märka, att i och med beviljandet av dessa medel — vilka, efter vad det uppgivits, huvudsakligen skulle användas för nedläggandet av ledningar m. m. å Norrbackatomten — skulle detta byggnadsföretag på allvar komma igång. Och därmed får riksdagen också vara beredd på att helt andra och större anslagskrav under de närmaste åren komma att ställas på staten.

Enligt den finansieringsplan, som återfinnes i förra årets kungl. proposition nr 132 »angående uppförandet av byggnader för Karolinska sjukhuset» beräknas anläggningens första utbyggnadsetapp vara fullföljd inom loppet av 8 år, varvid dock en kortare byggnadstid ansågs böra tagas i övervägande med hänsyn till möjligheten att därigenom ernå vissa besparingar i byggnadskostnaderna. Dessa kostnader beräknades i nämnda proposition, trots användande av alltför låga enhetspriser, till icke mindre än 21.4 milj. kr. Av denna summa skulle c:a 13.8 milj. kr. falla på staten — härav dock c:a 1.9 milj. kr. av lånemedel för finansierandet av vissa enskilda vårdplatser — c:a 5.7 milj. kr. på Stockholms stad och c:a 1.9 milj. kr. på Stockholms län. Även om vissa smärre besparingar ytterligare äro att vänta på grund av de sparsamhetsdirektiv till byggnadskommittén, som inrymmas i 1931 års riksdagsbeslut i frågan, är det dock uppenbart att mycket stora krav under de närmaste 7—8 åren komma att ställas på skattebetalarna för realiserandet av detta byggnadsföretag. För statens del kan man, lågt räknat, för dessa år vänta sig en belastning av skattebudgeten på sammanlagt c:a 11—12 milj. kr., vartill komma kostnaderna för sjukhusets utrustning, vilka i 1930 års kungl. proposition beräknades till c:a 3.6 milj. kr.

Men därmed äro ingalunda de förpliktelser infriade, som staten iklätt sig genom riksdagens beslut om uppförandet av Norrbackaanläggningen. Det huvudmotiv, som föranledde detta beslut, var som bekant enhetstankens förverkligande, d. v. s. sammanförandet i första hand av alla under Karolinska institutet stående kliniker och polikliniker till en enda plats, Norrbackaområdet, under gemensam ledning, men dessutom sedermera ett överförande hit även av institutets teoretiska institutioner. Man måste därför — även om Serafimerlasarettet undergått en genomgående modernisering, som bör göra detta sjukhus fullt användbart för flera decennier — räkna med att så snart medel till Norrbackaanläggningens första utbyggnadsetapp väl av riksdagen beviljats, så komma — och kanske delvis redan dessförinnan — krav omedelbart att resas på fullföljandet av hela det återstående byggnadsprogram, som innefattats i de av sjukhuskommissionen tidigare föreslagna andra och tredje utbyggnadsetapperna. Kostnaderna för genomförandet av dessa senare utbyggnadsetapper hava av skattebetalarnas förening i skrivelse till statsutskottet av den 2 maj 1930 beräknats — exklusive utrustning — till resp. 13.5 och 7.4 milj. kr eller sammanlagt c:a 21 milj. kr., vilka kostnader helt komma att få bäras av

staten. Norrbackaanläggningen kommer sålunda, då den en gång står färdig, att betinga ett pris av bortåt 50 milj. kr., även utan inräknande av kostnaderna för tomten, ränta under byggnadstiden och utrustning av de tvenne senare etappernas byggnader. Av denna totalsumma skulle allt utom c:a 7.5 milj. kr. falla på staten och av statens andel skulle allt utom 1.9 milj. kr. bestridas av skattemedel.

Dessa kostnadssiffrors storleksordning måste i en budgetsituation, sådan som den nuvarande, stämma till den mest allvarliga eftertanke. Man har härvid icke endast att noga besinna de nuvarande budgetsvårigheterna. Man bör också göra klart för sig att, därest Karolinska sjukhuset kommer till stånd, så måste detta i sin tur — med de stora budgetsvårigheter, som under de närmaste åren otvivelaktigt inställa sig — medföra att riksdagen ser sig tvungen att avvisa en mängd andra statliga byggnadsbehov, vilka redan sedan länge väntat på att bliva tillfredsställda. Men bland dessa senare befinna sig säkerligen många, vilkas tillgodoseende kan antagas vara för staten långt viktigare än behovet av en jätteanläggning för den medicinska undervisningen, vars lokalfråga, såsom här nedan närmare skall visas, bör kunna tillfredsställande lösas på ett långt billigare sätt.

Karolinska sjukhusets byggnadsfråga bör emellertid icke, med hänsyn till sina ekonomiska verkningar, bedömas enbart ur rent statsfinansiell synpunkt. Den bör också ses mot bakgrunden av de byggnadsplaner, som Stockholms stad inom de närmaste åren har för avsikt att förverkliga. Först genom en sådan mera allsidig överblick av huvudstadens sjukhusbyggnadsfrågor får man det rätta perspektivet på det problem, som här föreligger.

Därvid är att märka, att även Stockholms stad inom de närmaste åren har för avsikt att vidtaga en högst betydande utvidgning och modernisering av sina sjukhusbyggnader. Enligt den generalplan för sjukvårdens framtida ordnande, som för något år sedan i princip antogs av stadsfullmäktige, skall stadens sjukvård så småningom förläggas till tre stora moderna centralsjukhus, dels till ett nytt sådant på Söder, dels till Sabbatsberg och S:t Göran. Sabbatsberg skulle därvid genomgå en mycket omfattande tillbyggnad och modernisering, och S:t Göran skulle genom tillbyggnader ytterligare utökas. Kostnaderna för realiserandet av dessa stadens sjukhusbyggnadsplaner kunna lågt räknat uppskattas till c:a 35 milj. kr., låt vara att man i samband härmed tänker sig kunna en gång frigöra vissa värdefulla äldre sjukhustomter för försäljning. Läggas till dessa 35 milj. kr. de ovannämnda kostnaderna för Norrbackasjukhuset, blir resultatet, att man inom det närmaste decenniet skulle komma att igångsätta sjukhusbyggen i huvudstaden, som i sinom tid skulle medföra kostnader på bortåt 85 milj. kr.

Inför dylika jättesiffror måste var och en fråga sig, om dessa program verkligen kunna anses stå i rimlig proportion till landets och huvudstadens ekonomiska bärkraft. Även den som till fullo förstår såväl huvudstadens behov av större och modernare sjukhus, som det i och för sig fullt legitima kravet på

bättre arbetslokaler för de Karolinska institutets kliniker och polikliniker, vilka icke inrymmas inom det moderniserade Serafimerlasarettet, måste reagera mot det uppenbara slöseri med skattemedel, som hotar, genom att staten och staden, i stället för att samarbeta, gå att var för sig förverkliga sina resp. önskemål. Inför denna fara synes det för envar, som med sin röst har möjlighet att utöva inflytande på utvecklingen, vara en plikt att söka pröva, om icke statens behov av lokaler för den medicinska undervisningen och stadens behov av nya sjukvårdsplatser skulle kunna ordnas på ett för bägge parterna betydligt billigare sätt, utan att därigenom någondera partens intressen behövde bliva lidande.

Därvid inställer sig helt naturligt den tanke, för vilken riksdagen också under hela den förberedande behandlingen av Karolinska sjukhusets byggnadsfråga vid upprepade tillfällen gjort sig till tolk, nämligen att den medicinska undervisningen både av ekonomiska skäl och med hänsyn till denna undervisnings eget intresse helt borde ha sin förankring i Stockholms stads sjukvård. Att denna riksdagens bestämt uttalade önskan icke blivit i sjukhuskommissionens förslag på ett nöjaktigt sätt tillgodosett, sammanhänger icke, som man möjligen skulle kunna tro, med det förhållandet, att ett samgående mellan staten och staden i dessa frågor ansetts av stadens myndigheter principiellt olämpligt eller på något sätt omöjligt. Det har i detta sammanhang sitt värde att rekapitulera, vad som här inträffat.

Med den kungl. proposition nr 216, som framlades för 1926 års riksdag, vari man som bekant förutsatte det nya undervisningssjukhusets förläggning till Ladugårdsgårde, avsåg Kungl. Maj:t att höra riksdagens mening om vissa principiella frågor i det betänkande, som framlagts av de s. k. »1919 års sakkunnige». Kungl. Maj:t hade nämligen funnit dessa utredningar vara av så omfattande ekonomisk räckvidd, att ytterligare undersökningar voro erforderliga för att söka få fram ett förslag, som utan alltför betungande kostnader för det allmänna kunde tillfredsställa den medicinska undervisningens och sjukvårdens behov. Denna förnyade utredning fordrade emellertid för sitt realiserande vissa givna förutsättningar. Därom yttrade departementschefen bl. a.:

»Den första av dessa förutsättningar anser jag sammanhänga med den medicinska undervisningens krav på att äga ett för denna undervisning tillfredsställande sjukmaterial. Jag vill erinra därom, att den del av läkarutbildningen, som för den blivande läkarens praktiska verksamhet utan gensägelse är den viktigaste, utgöres av de till de stora allmänna sjukhusen förlagda kurserna och tjänstgöringarna. Och den mest betydelsefulla förutsättningen för att denna s. k. kliniska tjänstgöring skall för den blivande läkaren bliva så god och allsidig som möjligt, är såsom jag nyss antytt, att de sjukhus, som upplåtas för undervisningen, erbjuda ett för densamma lämpat och framför allt rikhaltigt och omväxlande sjukmaterial. I sistnämnda hänseende kan man i stort sett säga, att Karolinska institutet är relativt lyckligt lottat, enär institutet till sitt förfogande äger ej endast Serafimerlasarettet utan även genom beredvilligt tillmö-

tesgående från Stockholms stad en del stora kommunala sjukhus i huvudstaden: S:t Eriks sjuk- och vårdhem, Maria sjukhus samt vissa avdelningar å Sabbatsberg och S:t Görans sjukhus. Jag anser det vara av utomordentlig vikt, att ett samarbete med stadens sjukvårdsanstalter alltjämt vidmakthålles; det är nämligen, såvitt jag kan döma, av vital betydelse för den institutet åliggande läkarutbildningen att kunna förfoga över det sjukmaterial, som staden bjuder. Erfarenheten visar helt naturligt, att ju större antal sjuka och ju mera rikhaltigt och omväxlande sjukmaterial, som står till undervisningens förfogande, desto större är möjligheten att giva undervisningen nödig bredd och fördjupning. Därför sträva också allestädes de för den medicinska undervisningen ansvariga att tillgodogöra sig så mycket som möjligt av det sjukmaterial, som kommunerna erbjuda. Vad vårt land angår, är så i skilda former förhållandet i Uppsala och Lund, och detta har, så länge så varit fallet, ansetts innebära en mycket tillfredsställande anordning.

Utgår jag sålunda från att man bör för framtiden söka träffa sådana anordningar, att den kliniska tjänstgöringen vid landets största medicinska högskola varder förlagd till de stora allmänna sjukhusen i huvudstaden, måste man enligt min mening finna grundtanken i de sakkunnigas förslag vara riktig att basera den föreslagna organisationen på ett samarbete med Stockholms stad och i viss mån även med Stockholms län.»

Denna departementschefens tydligt uttalade mening underströks ytterligare av 1926 års riksdag. Riksdagen motsatte sig sjukhusets förläggning till Ladugårdsgården och ansåg i likhet med departementschefen, att frågan om ett nytt kliniskt sjukhus och nya lokaler för den medicinska högskolan skulle hänskjutas till förnyad utredning, varvid i främsta rummet borde beaktas synpunkten att söka nedbringa kostnaderna till skäligen proportioner.

Med avseende på Stockholms stads medverkan i det nya sjukhuset hette det ordagrant i riksdagens skrivelse:

»Departementschefen angiver såsom en förutsättning för den medicinska undervisningen i Stockholm ett samarbete med Stockholms stad. Riksdagen anser lika med departementschefen fullt riktigt, att vid genomförandet av den ifrågasatta organisationen ett samarbete kommer till stånd med Stockholms stad, en anordning, som enligt riksdagens mening principiellt sett måste lända till båtnad för båda parterna. I detta hänseende har departementschefen angivit vissa allmänna grunder. Dessa av departementschefen från hans ståndpunkt angivna grunder innehålla emellertid moment, där enligt riksdagens mening betydligt förmånligare villkor för statsverket måste anses vara oeftergivliga. Även härutinnan synes en förnyad utredning erforderlig i syfte att nå fram till en överenskommelse, där statens intressen bliva väsentligt bättre tillgodosedda. Vid en sådan utredning torde böra tagas i betraktande, huruvida icke de villkor, som gällt och gälla ifråga om nybyggnader för och underhåll av Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, i tillämpliga delar kunna tjäna till ledning.»

Det kan sålunda icke råda någon som helst tvekan om den ståndpunkt riks-

dagen intagit till frågan om den medicinska undervisningens samarbete med Stockholms stad. Hur kan det då komma sig, att ett samarbete *i den mening riksdagen avsett* aldrig kommit till stånd vid den anläggning på Norrbacka, som riksdagen senare beslutat? Det beror enligt vår mening helt enkelt på att den sjukhuskommission, som sedermera haft hand om utredningsarbetet, icke på det sätt, som bort ske, ställt sig riksdagens direktiv till efterrättelse.

På denna kommissionens inrådan framlade Kungl. Maj:t år 1927 en proposition (nr 233), vari departementschefen, ehuru med synbarlig tvekan, begärde riksdagens medgivande att få disponera Norrbackaområdet till tomt för ett kliniskt sjukhus och nya lokaler för Karolinska institutet. Härom säger departementschefen ordagrant (kursiveringarna gjorda av oss) — — — »ett dylikt medgivande skulle naturligtvis icke ha karaktären av ett *definitivt ställningstagande i frågan under alla förhållanden*, utan endast innebära ett preliminärt beslut, varigenom utgångspunkt erhöles för fortsatt utredning av ärendet och blivande förhandlingar med Stockholms stad och län. Tomtens framtida upplåtande för ändamålet skulle därför *bliva beroende av, att med vederbörande träffas sådan överenskommelse ifråga om samarbete vid uppförandet och drivande av sjukhuset, som kan befinnas förenlig med statens intressen*».

Riksdagen gav sedermera sitt bifall till Norrbackaområdets disponering *under förutsättning, att ifråga om samarbete mellan staten, Stockholms stad och Stockholms län vid uppförandet och drivandet av sjukhuset träffades överenskommelser, som kunde av Kungl. Maj:t och riksdagen godkännas*.

Av frågans behandling vid 1927 års riksdag synes sålunda tydligt framgå, att såväl departementschefen som riksdagen förordat Norrbackaområdet *endast under vissa uttryckliga förutsättningar*, nämligen att för staten tillfredsställande villkor om samarbete med Stockholms stad kunde uppnås beträffande denna tomt. Och dessa för staten tillfredsställande villkor hade riksdagen i sina ovan nämnda direktiv av år 1926 tydligt angivit.

Återstår att se hur sjukhuskommissionen vid sina förhandlingar med Stockholms stad ställde sig dessa riksdagens direktiv till efterrättelse.

En av stadens delegerade, numera avlidne professor Hjalmar Forssner — förutvarande rektor vid Karolinska institutet och vid tidpunkten för förhandlingarna v. ordf. i stadens hälsovårdsnämnd — har häröver i ett anförande i Stockholms stadsfullmäktige (i jan. 1930) lämnat en ingående redogörelse. Då detta anförande synes oss giva en klar bild av förhandlingarnas verkliga innebörd och konsekvenser ha vi ansett det vara lämpligt att här nedan in extenso återgiva vissa centrala delar av detsamma.

»Frågan borde enligt min tanke», sade talaren, »hava kunnat föras till ett för båda parterna gynnsamt resultat, om den hade varit föremål för verkliga förhandlingar mellan både statens och stadens representanter. Så har emellertid i själva verket inte varit förhållandet, och detta har icke berott på stadens representanter. Jag kan åtminstone inte kalla det för att förhandla, när den ena parten redan på förhand hade bildat sig en fixerad mening angående allt det väsentliga och överlåter till förhandlingar endast relativa bisaker. Så har emel-

lertid i själva verket här skett. Statens kommission mötte stadens delegerade med en på förhand intagen ståndpunkt, som gick ut på ungefär följande: det vore ett statens intresse, att sjukhuset skulle förläggas till Norrbackaområdet, och att det skulle bliva ett rent statssjukhus, där staden skulle hava dispositionsrätt men inte äganderätt till de av staden betalda platserna, och där staden inte skulle få utöva något inflytande på sjukhusets drift. Dessa punkter markerades redan från början av den kungliga kommissionen såsom ett oeftergivligt statsintresse, vilket icke kunde bli föremål för förhandlingar.»

Fortsättningsvis redogör professor Forssner för sin till Karolinska institutets yttrande år 1926 bilagda reservation, vari han bestämt motsatte sig sjukhusets förläggning till Norrbacka av följande skäl:

»— — — det utan jämförelse viktigaste för all klinisk undervisning är och måste alltid bli att hava tillgång till ett rikt och omväxlande sjukmaterial. Ett sådant kan inte Karolinska institutet få utan hjälp av Stockholms stad och utan att inordna sina kliniker i stadens sjukhusvård. Den gamla dröm, som långa tider har föresvävat Karolinska institutet, att dess kliniker skulle kunna bli hela Sveriges centralsjukhus, kan inte längre upprätthållas, sedan länen i riket och de städer, som inte deltaga i landsting, redan för länge sedan hava börjat och alltjämt hålla på att bygga sina egna centralsjukhus. Karolinska institutet blir därför faktiskt i allt väsentligt beträffande sjukhusmaterial för framtiden beroende av Stockholms stad, på samma sätt som Uppsala och Lunds universitet äro och bliva beroende av sina respektive län i detta hänseende. Om man nu icke lät stadens sjukvårdskrav bliva det bestämmande, när det gällde förläggningsplatsen för det nya sjukhuset, riskerade man uppenbarligen att varken nu eller för framtiden kunna erhålla ett effektivt och kraftigt stöd från stadens sida; och jag vågade till och med beteckna ett förläggande till en plats, där staden inte behövde något nytt stort sjukhus, såsom ödesdigert för det nya sjukhusets hela framtida utveckling.»

Att en enskild mans mening ignoreras, finner professor Forssner mindre anmärkningsvärt.

»Men vad som är förvånansvärt och beklagligt är, att de av stadens delegerade framförda betänkligheterna emot sjukhusets förläggande till Norrbacka, icke alls beaktades av kommissionen. Stadens delegerade framförde samma synpunkter, som hade utvecklats av stadens myndigheter, när de behandlade det s. k. Ladugårdsgärdesförslaget på våren 1926. Då framhöllo alla myndigheter, att man kunde vara med om ett sjukhusbygge på Ladugårdsgärde, fastän staden bättre behövde ett nytt sjukhus på Söder, därför att staden icke ägde något sjukhus i närheten av Östermalm. Men det framhölls samtidigt mycket bestämt, att ett förläggande till Norrmalm av ett nytt sjukhus vore för stadens sjukvård för närvarande så olämpligt, att stadsfullmäktige begärde, att om Ladugårdsgärde ej bleve upplåtet för ändamålet, nya förhandlingar skulle upptagas med staden angående den nya förläggningsplatsen. Nu vet jag naturligtvis icke, om dessa stadens betänkligheter mot ett samarbete på det föreslagna området ha föranlett några överläggningar inom den kungliga kommissionen själv, men dessa överläggningar ha icke på något sätt synts utåt, utan den kungliga kommissionen förklarar helt kort, att Norrbackaområdet synes vara 'ur alla synpunkter lämpligt', och kommissionen föreslår därför 'utan tvekan', att det nya

sjukhuset förlägges dit. Inte heller kunde man förmärka, att det gjorde något som helst intryck på kommissionens vidare förhandlingar, att stadsfullmäktige kort efteråt om förläggningsplatsen återigen framhöllo och mycket kraftigt betonade, att den föreslagna tomten var olämplig ur stadens synpunkt.

Under sådana förhållanden torde det vara fullt förklarligt, att stadens delegerade inte kände sig i stånd att aktivt medverka till en god lösning av det kliniska sjukhuset. Varje initiativ var ju stadens delegerade berövat därigenom, att vad som ur stadens synpunkt var väsentligt redan var förutbestämt av statens intressen. Det kunde därför icke bli något verkligt samarbete utav.

Det är denna dualism emellan undervisningens och sjukvårdens krav, som har varit så olycklig. Dessa båda ting behöva icke på något sätt kollidera med varandra. Men tyvärr har det varit förhållandet här, och det är enligt min uppfattning den djupaste orsaken till, att resultatet har blivit så föga fördelaktigt för båda parterna. Frågan hade alldeles säkert enligt min uppfattning kunnat bli lagd till rätta på ett mycket mera vidsynt sätt och efter mycket större linjer, om kommissionen velat erkänna, att sjukvårdens krav måste vara nummer ett och undervisningens krav nummer två, även när det gäller att skapa ett kliniskt sjukhus, och om, följande den principen, kommissionen hade velat träda i verkliga, fria förhandlingar med stadens delegerade. I detta avseende instämmer jag till fullo med herrar Ivar Andersson och borgarrådet Yngve Larsson, som uttalat sig i likartad riktning i hälsovårdsnämndens och i stadskollegiets handlingar.»

Vad blir då följden, om staten i samarbetet med Stockholms stad icke vill taga hänsyn till stadens sjukvårdsintressen? Professor Forssner gav härpå följande svar:

»När Norrbackasjukhuset står färdigt om en 8—9 år, är det tämligen säkert, att stadens båda stora sjukhus, Sabbatsberg och S:t Göran, som ligga centralt om Norrbacka, stå färdiga, fullt moderna och icke så litet utvidgade. Mycket stora sannolikheter förefinnas också att staden då hunnit förverkliga sina planer på byggandet av ett stort sjukhus på Söder. Det skulle då kunna hända och kommer sannolikt att hända, att man får bevittna det ganska sällsamma och som jag tycker ganska sorgliga skådespelet, att staten har byggt ett stort sjukhus på Norr och staden ett ännu större på Söder, som det kan förefalla den oinvidde utan att staten visste om stadens förhållanden. Det måste väl kallas ett lysande exempel på förhandlingar, som aldrig varit några förhandlingar och som därför aldrig lett till något egentligt samarbete! Men det måste sägas, att den kungliga kommissionen icke gärna kan låtsas ovetskap om stadens företagande, ty de kommunala myndigheterna ha gång på gång sagt ifrån, att för närvarande håller staden på att ge sin sjukhusvård en utveckling efter stora linjer, och de ha också sagt ifrån mycket bestämt, att denna utveckling icke kan förläggas till Norrbacka annat än till den mycket ringa del, som finnes omtalad i deras nu avhandlade betänkande.»

Vi ha så utförligt uppehållit oss vid detta professor Forssners anförande, därför att det synes oss klart och tydligt visa, att det samarbete, som riksdagen önskat med Stockholms stad mycket väl hade kunnat komma till stånd, om sjukhuskommissionen på det rätta sättet följt riksdagens direktiv. Hade så skett och hade riksdagen sedermera insett vikten härav, så hade denna be-

tydelsefulla sjukhusfrågan i dag befunnit sig i ett helt annat och bättre läge. Då hade staten varit en medintressent t. ex. i det förslag till nytt sjukhus på Södermalm, som staden nu ensam utarbetat och som staden inom kort har för avsikt att ensam förverkliga. Då hade staten för en relativt lindrig uppoffring och inom några få år kunnat ordna förstklassiga arbetslokaler för Karolinska institutets samtliga kliniker och polikliniker, allt på ett sätt, som för den medicinska undervisningen och forskningen hade blivit det enda naturliga och riktiga. I stället får staten nu stå som nära nog ensam finansiär för en anläggning, vars kostnader te sig för staten skrämmande höga, och som även, enligt vad ovan framgått, med hänsyn till den medicinska undervisningens egna intressen icke kan sägas ge den bästa tänkbara lösningen.

Inför nu relaterade allvarliga fakta har det syntts oss nödvändigt, att riksdagen snarast möjligt söker få en ändring till stånd. Detta synes oss vara så mycket mera önskvärt, som en sådan ändring ännu är möjlig, utan att den medicinska undervisningens berättigade intressen därav behöva bli lidande. Tvärtom synes den lösning, vi här nedan ha för avsikt att förorda, kunna bli för undervisningen mycket lämplig, samtidigt som den på ett lyckligt sätt torde kunna befordra statens intresse av väsentligt minskade byggnads- och driftskostnader för den medicinska undervisningen.

Denna lösning ligger enligt vår mening däri, att staten snarast möjligt tager initiativet till förnyade underhandlingar med Stockholms stad i syfte att till stadens planerade nya Södersjukhus få förlägga den medicinska undervisningen. Enligt vad vi erfarit, lär nämligen där utan några större förändringar i sjukhusets planlösning behövligen lokaler även för undervisningen kunna inrymmas och detta till ett pris, som med säkerhet blir betydligt lägre än det som beräknats på Norrbacka för hithörande utrymmen. Vi anse oss så mycket mera kunna förorda denna lösning, som det nya Södersjukhuset efter allt att döma kommer att bli ett av de mest moderna och ändamålsenliga sjukhus i Europa. Vid dess utformning synes man nämligen på bästa möjliga sätt ha sökt tillgodogöra sig alla tidigare erfarenheter inom sjukhusbyggnadsväsendet, vilka gjorts såväl här hemma som i utlandet. Sjukhuset kommer också redan efter första etappens utbyggnad att innehålla nära nog lika många vårdplatser, som beräknats ingå i det Karolinska sjukhusets bägge etapper, och det har dessutom den förtjänsten, att det redan från början i stort sett kommer att innehålla alla de kliniker och polikliniker, som för dessa etapper planerats. Det blir sålunda ett sjukhus, där hela den kliniska enhetstanken redan i första etappen blir förverkligad. Några hinder synas ej heller möta att i omedelbar anslutning till detta sjukhus även förlägga erforderliga byggnader för Karolinska institutets teoretiska institutioner m. m., när det en gång i framtiden kan anses lämpligt att hit förflytta dessa. Enligt det utlåtande från stadens stadsplanekontor, som bifogas denna motion (bil. 1) finnes ett fullt tillräckligt tomtutrymme för detta ändamål disponibelt, gränsande i norr till den tomt å Årstaberget, vilken av utredningsmännen förordats som det blivande

sjukhusets förläggingsplats. Som synes av bilagan skulle det icke möta hinder att här placera in byggnader, innefattande 120,000 kbm., vilken volym motsvarar det lokalbehov, som, i en bilaga till sjukhuskommissionens betänkande, uppgivits vara behöfligt. Det enda, som behöver göras, är att ifrågasvarande tomt i tid reserveras för statens räkning, innan den, som nu avsett är, disponeras för bostadskvarter.

Även en annan sak i samband med Södersjukhusutredningen förtjänar att i detta sammanhang påpekas. Genom tillämpande av rationella planlösningar, varvid särskilt i och för ett förbilligande av sjukhusets drift alla möjligheter till koncentration beaktats, har sjukhusets kubikinnehåll och därmed också dess byggnadskostnad kunnat nedbringas långt under de för Karolinska sjukhuset beräknade. Kostnaderna för de i Södersjukhusets första etapp ingående 1,285 platserna belöpa sig till c:a 19.0 milj. kr. eller c:a 14,810 kr. per plats. För sjukhuset fullt utbyggt till 1,565 platser blir totalkostnaden c:a 20.2 milj. kr. eller c:a 12,900 kr. per plats. Vid beräkningen av dessa kostnader ha samma enhetspriser kommit till användning som de, varmed Karolinska sjukhuset i förra årets kungl. prop. (nr 132) kostnadsberäknades. I denna proposition angavs kostnaden för de i detta sjukhus första etapp ingående 843 platserna till c:a 18,200 kr. per plats, sedan alla av undervisningen m. m. betingade kostnader frändragits. Även om beräkningarna för Södersjukhuset ännu äro preliminära och till äventyrs icke skulle vara fullt jämförbara med Karolinska sjukhusets, är dock den kostnadsdifferens, som här framträder, så stor, att den synes oss ge en god bekräftelse på riktigheten av den kritik, som tidigare framförts mot det senare sjukhusets alltför höga byggnadskostnader.

Mycket vägande skäl, både ekonomiska och andra, tala sålunda enligt vår mening för att staten snarast möjligt hos Stockholms stad söker utverka att få den medicinska undervisningen förlagd till dess nya Södersjukhus i den utsträckning detta med hänsyn till önskvärdheten av enhetstankens fulla förverkligande kan anses lämpligt och behöfligt. Det finnes heller ingen anledning förmoda att denna lösning skall visa sig oframkomlig, under förutsättning naturligtvis, att ett dylikt samgående icke onödigt fördröjer realiserandet av stadens sjukhusplaner på Söder.

I den fråga, som här föreligger, synas de ekonomiska fördelarna av ett samarbete ligga i öppen dag. Det kan för staden vara ekonomiskt fördelaktigt att genom dessa ändrade dispositioner komma ifrån sitt avtal om Norrbacka, då staden uppenbarligen kan bygga sina sjukvårdsplatser billigare än för det pris 18,000 kr. per plats, som där kontrakterats. En verklig fördel för staden blir naturligtvis också att vid det nya Södersjukhuset ha tillgång till Karolinska institutets skickliga vetenskapsmän och läkare. För staten skulle fördelarna av samarbetet vara så pass stora, att de — om så är behöfligt — skulle motivera byggnadsbidrag till Stockholms stad utöver dem, som betingas av själva undervisningslokalernas utbyggnad. Staten skulle ju genom detta sam-

arbete slippa att bygga hela det kliniska sjukhuset på Norrbacka, vars uppförande och utrustning beräknats kräva bortåt 30 milj. kr. av skattemedel och till försäljning kunna frigöra hela Norrbackaområdet, vars värde vid exploateringstidens början av sakkunnig person år 1930 uppskattats till närmare 8 milj. kr. Men staten skulle dessutom vinna den fördelen att redan inom en mycket snar framtid kunna bereda Karolinska institutets samtliga kliniska enheter förstklassiga arbetslokaler, långt förr än som kan ske, om Norrbackaanläggningen kommer till stånd, och ändock i sinom tid kunna förverkliga även den del av enhetstanken, som innebär en förläggning av de teoretiska institutionerna i omedelbar anslutning till själva undervisningssjukhuset.

Vi äro medvetna om att mot detta vårt förslag invändningar komma att resas från håll, där man satt in sin kraft på att söka förverkliga Norrbackaanläggningen. Vi komma bl. a. att möta den invändningen, att riksdagen redan givit sitt bifall till denna anläggning. Den statsfinansiella situationen är emellertid nu sådan, att riksdagen med hänsyn härtill måste pröva andra och billigare lösningar i alla sådana frågor, där detta är möjligt. Vi äro för vår del övertygade om att den lösning av Karolinska institutets byggnadsfråga, som här föreslagits, icke endast skulle leda till mycket betydande besparingar både för staten och staden, utan dessutom vara till den största nytta både för stadens sjukvård och för den medicinska undervisningen. Något hinder synes därför icke möta, att riksdagen ändrar sitt tidigare fattade beslut i denna fråga.

Det kommer vidare från Karolinska sjukhusets förespråkare att sägas, att därest en beskränkning av byggnadsprogrammen anses ofrånkomlig, så böra nödiga inskränkningar vidtagas icke av staten utan av Stockholms stad. Alldeles bortsett från det förhållandet, att stadens myndigheter icke lära släppa kravet på byggandet av ett nytt Södersjukhus, av vilket behovet länge varit trängande, synes oss en sådan uppläggning av problemet icke vara försvarlig. För oss framstår tillfredsställandet av behovet av moderna vårdplatser, förlagda till lämpliga stadsdelar, såsom det *primära*. Är detta behov väl tillgodosett, så bör det heller icke erbjuda större svårigheter att ordna den medicinska undervisningen, ty denna är icke alls bunden av en förläggning just till Norrbacka.

De platser, som Norrbackaanläggningen skulle inrymma, äro för övrigt icke att anse såsom av sjukvårdsbehovet nödvändigt påkallade. Om det i ett svårt ekonomiskt läge, sådant som det nuvarande, blir nödvändigt att välja mellan behovet av dessa platser å ena sidan och behovet av nya vårdplatser för Stockholms stad å den andra, så måste valet utfalla till förmån för det senare. Inläggandet av 108 platser för garnisonens sjuka i den dyrbara Norrbackaanläggningen har med rätta betecknats som ett stort slöseri. Ej heller befinner sig Garnisonssjukhuset i ett sådant skick, att det icke ännu några år kan bibehållas.

De 204 platser för landet i övrigt, som beräknas ingå i Norrbackaanlägg-

ningens första utbyggnadsetapp, äro heller icke att anse såsom ofrånkomligen nödvändiga. Det har från medicinskt sakkunnigt håll påvisats, att dessa platserns antal blivit för högt beräknat främst med hänsyn till den storartade utveckling, som landstingens sjukvård under senare år undergått och alltjämt undergår. De platser, som här nödvändigt erfordras, böra liksom hittills kunna erhållas å Serafimerlasarettet eller eventuellt också delvis å det nya Södersjukhuset. Några större svårigheter att ordna de 110 platser, som i Norrbackaanläggningen skulle betalas av Stockholms län, torde heller icke möta. Huvudsaken är att bägge de förhandlande huvudparternas representanter besjålas av en uppriktig önskan att vilja åstadkomma en lösning, där allas intressen kunna bliva på ett tillfredsställande sätt beaktade.

Vad här sagts kan sammanfattas sålunda. Den svåra statsfinansiella situationen gör det nödvändigt för riksdagen att söka finna en annan och betydligt billigare lösning av Karolinska institutets byggnadsfråga, särskilt den nu aktuella delen därav, som omfattar byggnader för de kliniska enheterna. Denna lösning ligger enligt vårt förmenande i en förläggning av den medicinska undervisningen till det nya, i alla delar förstklassiga centralsjukhus, som Stockholms stad har för avsikt att inom den allra närmaste tiden uppföra. Den andra delen av denna byggnadsfråga, som inrymmer Karolinska institutets teoretiska institutioners förläggande en gång i framtiden i nära anslutning till undervisningssjukhuset, bör redan nu såtillvida få sin lösning som den tomt, vilken finnes tillgänglig för detta ändamål i omedelbar närhet av det nya Södersjukhusets föreslagna förläggningsplats å det s. k. Årstaberget, bör reserveras för statens räkning. För realiserandet av detta vårt förslag anse vi att staten snarast möjligt genom lämpliga, opartiska personer bör träda i underhandlingar med Stockholms stad för att därvid närmare utforma det här av oss skisserade programmet för ett samarbete. Detta samarbete bör om möjligt bygga på de av 1926 års riksdag angivna principerna eller i varje fall på principer, som kunna anses för ändamålet lämpliga, blott de äro betryggande för statens legitima undervisningsintressen.

Med stöd av vad som yttrats få vi därför hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts äskande under åttonde huvudtiteln, punkt nr 111, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förhandlingar snarast möjligt upptagas med Stockholms stad, dels rörande en förläggning av den medicinska undervisningen till stadens planerade Södersjukhus, dels — i och för en framtida förflyttning hit av Karolinska institutets teoretiska institutioner — rörande dispositionsrätt för staten av den tomt, som ligger omedelbart norr om den å Årstaberget av stadens utredningsmän föreslagna förläggningsplatsen för det nya sjukhuset, dels slut-

ligen att förenämnda förhandlingar från statens sida föras i huvudsaklig överensstämmelse med här ovan angivna allmänna riktlinjer.

Stockholm den 21 januari 1932.

<i>Fritiof Gustafson.</i>	<i>C. A. Reuterskiöld.</i>	<i>Nils Wohlin.</i>
<i>Per Gustafsson.</i>	<i>Ernst Svenson.</i>	<i>Gustav Rosén.</i>
<i>J. A. Larsson.</i>	<i>A. O. Frändén.</i>	<i>Alexander Nilsson.</i>
<i>N. Gabrielsson.</i>	<i>Erik Anderson.</i>	<i>Axel Löfvander.</i>
<i>Ernst Lundell.</i>	<i>August W. Johansson.</i>	<i>K. J. Gustafsson.</i>
<i>Harald Åkerberg.</i>	<i>Gustaf Boman.</i>	<i>Karl Mellén.</i>
<i>Sven Linders.</i>	<i>Oscar Ericson.</i>	<i>Axel Sundberg.</i>
		<i>L. Tjällgren.</i>

Avskrift.

Bilaga 1.

STOCKHOLMS STADS STADSPLANEKONTOR.

Stockholm den 16 januari 1932.
Stadshuset

Utlåtande.

På förfrågan rörande möjligheten av att i anslutning till det nya central-sjukhuset å Södermalm erhålla utrymme för byggnader för Karolinska institutets teoretiska institutioner innefattande c:a 120,000 m³, därest förutnämnda sjukhus såsom av utredningsmännen föreslagits förläggas till Årstaberget, får undertecknade avgiva följande utlåtande:

1) Norr om centralsjukhusets tilltänkta placering på Årstaberget och endast åtskilt från sjukhusområdet av en planerad ny gata, Flintgatan, finnes ett område, på en mindre del bebyggt med äldre bostadshus, begränsat av Ringvägen, Folkungagatan, Jägaregatan samt den ovannämnda Flintgatan; detta område har en areal av omkring 50,000 m² och äges av Stockholms stad.

2) Området medger uppförande av byggnader med ett utrymme av minst 120,000 m³.

Stockholm den 16 januari 1932.

Nils Grafström.

Arkitekt vid Stockholms stads
stadsplanekontor.

Ragnar W. Carlstedt.

Ingenjör vid Stockholms stads
stadsplanekontor.

